

دیباچه

مجموعه حاضر که به همت آقای بهمن حق شناس با عنوان «سال شمار تاریخ استان بوشهر» تهیه و تدوین گردیده، تلاشی است میمون و ارزشمند برای تاریخ نویسی زمانمند و ارائه رخدادهای استان تاریخی بوشهر که با استناد به آجرنبشته های عصر ایلامی پیشینه ای بیش از چهار هزار و پانصد ساله دارد. در تاریخ بشری و عمدتاً در اعصار کهن (دوره باستان)، ملت های باستانی هیچ گونه اهتمامی برای ثبت و ضبط تاریخ مکتوب خود نداشته اند؛ تا آن جا که کلیه رخدادهای مرتبط با آن اقوام از نظر پیوند مکانی، عاری از ابهام های اساسی بوده اند. اما از آن جایی که این رخدادهای فاقد زمان بندی تاریخی بوده اند، این اخبار و رویدادها را در شمار اسطوره و افسانه و جعلیات قلمداد کرده و در نتیجه به دلیل گسستگی از قید زمان، در عرصه مطالعات تاریخی قرار نداده اند و محل اعتنای جدی مورخان نیستند. اهمیت مقوله زمان و فهم منتظم حوادث در فراهم کردن زمینه های معرفت علی به حوادث، سبب گردید تا از نخستین سال های تکوین تاریخ نگاری و تاریخ نویسی، مورخان همواره آثار تاریخی خود را با مقوله زمان در پیوندی ناگسستنی قرار دهند.

اگرچه مورخان تاریخ یونان و روم باستان و حتی تاریخ نویسان عهد قدیم ایران به تاریخ نویسی زمانمند، تاریخ نگاری کرونولوژیک **Coronologic** و بیان رخدادهای تاریخی در بستر زمانی منظم عنایتی نداشتند، اما با آغاز دوران اسلامی، در سرزمین ما شیوه جدیدی از تاریخ نویسی زمان شمار و زمانمند پدید آمد که می توان آن را تاریخ منتظم نامید. (زرگری نژاد، غلامحسین، روزشمار تحولات ایران در عصر قاجار ص ۹). پس از رحلت رسول اکرم (ص) مسلمانان هجرت پیامبر گرامی (ص) از مکه به مدینه را مبدأ تقویم قمری قرار دادند که این گام مهم مبدأ گاه شماری و تقویم مسلمانان گردید. از اواخر قرن دوم هجری، سیره نویسانی مانند ابن اسحاق و ابن هشام تلاش نمودند هر جا که توانستند، وقایع عهد مدنی را در قالب زمان و سال شمار ارائه نمایند تا برای خوانندگان امکان حصول ترتیب و توالی حوادث و رخدادهای قبل و بعد از هجرت فراهم گردد.

با آغاز عصر تاریخ‌نویسی عمومی، سلسله‌ای و خاندانی، تعدادی از مورخان قرون اولیه اسلامی فراتر از سیره‌نویسان اولیه، گزارش منظم حوادث و دقایق تاریخی در قالب زمان و نه موضوع و یا سلسله را گسترش دادند و در تاریخ‌نویسی خود سبک گزارشی سلسله‌ای و موضوعی را کنار گذاشته، شیوه‌ای متفاوت پایه‌گذاری و سرانجام شیوه تاریخ‌نویسی زمانمند را در کنار تاریخ‌نویسی سلسله‌ای تثبیت کردند. شاخص‌ترین مورخ اسلامی که شیوه زمانمندی تاریخ‌نگاری را نصب‌العین خود قرار داد، محمدبن جریر طبری مؤلف تاریخ‌الرسل و الملوک بود که با اصالت دادن به عنصر زمان و محوریت ذکر سالیانه حوادث تاریخی، تاریخ عمومی مفصلی که جنبه روایی داشت را تالیف نمود و در این راستا توانست رخدادهای پس از هجرت را در قالب فصول مبتنی بر گاهشماری آن، انتظام زمانی داده و یادگاری ارزشمند از خود بر جای گذارد.

بعد از طبری، مورخان دیگری مانند: ابن اثیر، ابن کثیر و ابن خلدون، سنت تاریخ‌نویسی منتظم و زمانمند را شیوه کاری خود قرار داده و مورد تأکید قرار دادند. ابن جوزی مورخ دیگر اسلامی بود که نه تنها سبک و شیوه تاریخ‌نگاری طبری را اساس تاریخ‌نویسی خود قرار داد، بلکه تا آن‌جا پیش رفت که ذیلی بر تاریخ طبری نوشت و نام اثر خویش را المنتظم گذاشت. (زرگری‌نژاد، همان، ص ۹)

مورخان عصر مغول و صفوی به دلیل وابستگی به دربارهای خویش، عمدتاً به تاریخ‌نگاری حکومتی و خاندانی روی آوردند و در نتیجه تاریخ‌نویسی منتظم و سال‌شمار تحت‌الشعاع تاریخ‌نگاری سلسله‌ای و موضوعی قرار گرفت. در عصر افشاریه با ظهور میرزاهدی‌خان استرآبادی و محمدکاظم هروی، تاریخ‌نویسی زمانمند و مقید به گزارش سالانه رخدادهای بار دیگر تجدید حیات یافت. این شیوه تاریخ‌نگاری در عصر قاجار مورد اقبال قرار گرفت و مورخان آثاری مانند احسن‌التواریخ و مآثرالسلطانیه و تاریخ ذوالقرنین را به سنت تاریخ‌نویسی زمانمند و کرونولوژی استوار کردند.

با فرا رسیدن عصر ناصری که تاریخ‌نویسی در آن دوران گسترش یافت، محمدحسن‌خان اعتمادالسلطنه با نگارش تاریخ منتظم خویش، بیش از هر زمان دیگری بر اهمیت تاریخ‌نویسی زمانمند تأکید کرده و تاریخ قاجاریه خویش را «تاریخ منتظم ناصری» نام نهاد. (زرگری‌نژاد، همان، ص ۱۰ مقدمه).

«سال‌شمار تاریخ استان بوشهر»، یعنی مجموعه حاضر، به قصد تدوین وقایع و رخدادهای تاریخی استان بوشهر با تکیه بر شیوه تاریخ‌نگاری زمانمند و کرونولوژیک تهیه و تدوین گردیده و تنها اثری است که تاکنون توانسته اطلاعات تاریخی ارزشمندی به شیوه منتظم و مستند برای علاقمندان به مطالعات تاریخ استان بوشهر فراهم نماید. همان‌گونه که آقای حق‌شناس در مقدمه کتاب آورده، بیش از ۹۳ جلد کتاب، ۵۳ سایت و پایگاه خبری و پژوهشی را مطالعه نموده و با دقت و وسواس فراوان اطلاعات مفیدی برای خوانندگان بر اساس شیوه تاریخ‌نگاری منتظم و کرونولوژیک تهیه و تدوین نموده است. موفقیت ایشان را از خداوند سبحان خواستارم.

بمنه و کرمه

دکتر عبدالکریم مشایخی

رییس بنیاد ایران‌شناسی شعبه بوشهر